

РЕЦЕПЦІЯ РИМСЬКОЇ ЕЛЕГІЇ ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СЕРЕДНІХ ВІКІВ

Корнієнко Віра Валентинівна,

асп.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Наша робота присвячена дослідженню поетичного жанру елегії, її розвитку від античності до епохи Середніх віків, а саме до XIII століття, та аналізу тематики і мовностилістичних засобів. Окрім цього, в дослідженні розкривається шлях розвитку римської елегії від античної епохи до поезії Середньовіччя.

Ключові слова: елегія, "золота доба", кохання, елегійний поет, лірика, мова і стиль.

Серед античних римських письменників, в творчості яких використовувався елегійний дистих, виділяються поети "золотої доби", епохи принципата Августа – це Тібулл, Проперцій та Овідій. Під впливом історичних подій римська література зазнає доволі різких змін. Найбільшим фактором для зміни послужила поява та закріплення нової релігії – християнства. У зв'язку з цим виникали нові жанри і основними перехідними жанрами між любовною поезією золотої доби та середньовічною лірикою стають жанри історіографії, ораторської та епістолярної прози, роману. Варто відзначити, що розвиток елегії не зупинився, не зважаючи на сприятливі для того історичні умови, а продовжився та видозмінився, отримавши свої певні особливості.

Серйозним дослідженням елегії займалися численні мовознавці та літературознавці. Найвизначнішими та найвідомішими з них були: Федоров Н.А., Голеніщев-Кутузов І.Н., Гаспаров М.Л., Грант М., Крутвел Ч., Бурцев А.А., Давидено Г., Нострадам Ж., Ален А.В., Юриняк А.Б., Муравйов В.Б., Рабі Ф.Дж. і т.д.

Об'єктом нашого дослідження є окремі твори елегійного жанру різних епох, починаючи з I століття до нашої ери і закінчуючи XIII століттям нашої ери. Серед них виділяються такі автори, як Тібулл, Проперцій, Овідій, в пізніші епохи – Намаціан, Авіан, Фортунат, окрім цього деякі з поетів-вагантів, такі як Архіпоет та Вальтер Шатільйонський.

Предметом дослідження були тематика елегійних творів в різні періоди від античності до 13 ст. та мовностилістичні засоби, використані в творах Тібулла, Проперція, Овідія, Намаціана, Авіана, Фортуната, Архіпоета та Вальтера Шатільйонського.

Метою нашого дослідження є опис становлення і розвитку римської елегії, аналіз мовностилістичних засобів і прийомів, які використовували представники елегійного жанру, аналіз шляхів виникнення та розвитку римської елегії, визначення тематики елегійних творів під впливом часу та історичних умов.

Актуальність роботи зумовлена посиленням інтересом сучасної лінгвістики та літературознавства до вивчення становлення та розвитку жанру елегії, її тематики, вживання мовно-стилістичних засобів та прийомів в різні літературні епохи, як важливого чинника формування поетичної картини світу елегійних авторів та їх вплив на розвиток літератури в подальшому.

Елегія – (від грец. *έλεγος* – журлива пісня, скарга; хоч етимологічне значення може мати й інші джерела) – один із жанрів лірики медитативного, меланхолійного,

почасти журливого змісту. Елегія визначалась у Стародавній Греції (7 ст. до н.е.) передусім, як вірш (двовірш), і в якості розміру, був елегійний дистих. Деякі сучасні дослідники наполягають на малоазійському походженні цього терміна і вважають, що він означає "пісню під акомпанемент флейти". *Ovidiū* називає елегію "жалобливою" (*flebilis elegia*). Очевидно, такою вона і була з самого початку і такою сприймалася протягом багатьох віків. Не випадково у сучасних мовах прикметник "елегійний" є синонімічний словам "сумний", "меланхолійний".

Відомі нам елегії давньогрецьких поетів VII-VI ст. до н.е. настільки різноманітні за змістом і вираженим у них почутті, що встановлення першопринципу цього жанру є проблематичним. Перші елегіки (7-6 ст. до н.е.) були родом з Іонії.

Елегія займає проміжне положення між епосом і лірикою в сучасному розумінні цих слів. Епічна поема, як правило, має об'єктивний характер: поет розповідає про події минулого у третій особі; його особистість залишається захищеною за фігурами персонажів. Інша справа – ліричний поет. Він намагається виразити свій внутрішній світ і розповісти про свої особисті переживання. Але разом з тим поет-елегік часто звертається до традиційних тем і викладає загальні істини, повторюючи мотиви воєнно-патріотичного і моралістичного характеру, які розробив ще Гомер.

Поезія Калліна, представника *військової* та *патріотичної* елегії, що жив у 7 ст., закликає до боротьби. Всього збереглося лише сім уривків його елегії. Архілох (7 ст. до н.е.) писав як про *війну*, так і про *мир*, про *кохання* та *смерть*. Відомо, що саме Архілох та Каллін були засновниками елегійного дистиху. Мімнерм (7 ст. до н.е.) – ще один представник жанру елегії зображав безпосередньо *любовний напрям*, в якому він закликає до любовної насолоди. Згодом саме на Мімнерма буде посилається більшість римських елегіків, а зокрема і Проперцій. Тіртей та Солон (7-6 ст. до н.е.) були першими елегіками метрополії. В своїх творах Солон пише на різні теми та звертається до всіх афінян, тому його твори можна назвати *політичними*. Ксенофан же в своїх елегійних дистихах пише про *реформаторські ідеї*.

Вірші елегійного характеру були вже у неотериків. Римська елегія сформувалась та досягла розквіту в тих колах рабовласницького суспільства, які постраждали від громадянських війн, були не дружелюбно налаштовані до Августа та шукали заспокоєння, відходячи від політичного життя. Ці настрої особливо проявились в творчості Тібулла та в перший період творчості Проперція, але поступово, хто раніше, хто пізніше приймають режим Августа, що простежується в роботах Проперція. В творчості останнього римського елегіка Овідія яскраво відзначається незадоволеність реставраційною політикою Августа.

"Епоха Августа" – це епоха поезії, якою захоплювались всі. Свого часу Гораций казав, що вірші пишуть всі, і "ті, хто вміють, і ті, хто не вміють". Поети цього періоду спирались в основному на еллінський досвід, досвід "александрійців" – але абсолютно точно можна сказати, що вони не були наслідувачами, вони виражали щось своє, безпосередньо власне і додавали щось нове. Імовірно, за думкою Вадима Пашенка – вплив еротичної грецької лірики на римську літературу був опосередкованим – через буколічну пісню. Цей зв'язок між александрійськими і римсь-

кими поетами можна простежити не в усьому, а лише в деяких засобах, прийомах. Зокрема вживання якогось одного імені в кількох елегіях.

У Римі перші збірники елегій з'явилися лише в епоху *Августа*: в 29 р. до н.е. книги своїх елегій на теми кохання публікує *Проперцій*, через деякий час – *Тібулл*. Протягом десятиліття виходять у світ інші збірники цих авторів, а також "Любовні елегії" *Овідія*. Але вже в кінці I ст. до н.е. любовна елегія приймає форму дидактичної поеми.

Елегійні поети суттєво відрізняються від поетів римського класицизму – Вергілія та Горация. Світогляд поета дуже звужується і все, що турбує поета – це кохання жінка, любовні переживання, радощі та печалі, пов'язані з жінкою, яку поет описує в своїх творах.

В римській любовній поезії елегія, як ми же зазначали, переживає невеликий період – лише від Галла до Овідія і, як правило, має два типи: *перший* – це великі розповідні елегії, *другий* – це короткі вірші, епіграми, написані елегійним дистихом і присвячені любовним переживанням і почуттям. Римська ж елегія наближається більше до другого типу, але має рису, яка виокремлює її з-поміж інших двох – більшість елегій присвячені одній жінці. Ця жінка могла бути дійсно існуючою, а могла бути і вигаданою. Часто римські елегіки використовують імена божеств. Так в елегіях Тібулла ми бачимо два імені – *Делія* (епітет богині Артеміді) та *Немезіда* (епітет богині помсти), у Овідія – ім'я давньогрецької поетеси *Коринни*, у Проперція – *Кінфія* (епітет богині Артеміді).

Римський елегік не прагне до почуттів, що швидко минають, він прагне до чогось більшого, серйознішого, він мріє про міцні стосунки, про щасливий шлюб. "Кохання вічне" – принаймні до наступної збірки віршів, яку вже можна присвятити новій коханій. Звичайно ж, це не означає, що, якщо в одній книжці буде іти мова про одну жінку, то тоді в ній не буде віршів, написаних іншій. Вони будуть, але не буде згадано її імені. Такою є одна з вимог римської елегії. В римській елегії кохання поета – це обов'язково страждання, переживання, гірке кохання, яке пов'язане з ревностями, зрадами, розчаруваннями та іншими вадами. Поет зображує зустрічі, хвороби, все, що тим чи іншим чином супроводжує стосунки двох закоханих. Любовні переживання в римській елегії зображуються в дуже стилізованій формі і в ній використовується багато елементів як грецької так і римської поезії в цілому. Образ закоханого поета нагадує образ, взятий з комедії, коли ми бачимо закоханого молодого чоловіка, в образі коханої зберігаються риси гетери, а в якості ворогів щасливого кохання бачимо звідницю та воїна. В римській елегії кохання набуває чи не найголовнішу роль в житті людини і втілення в творчість власних почуттів поета об'єднує всіх трьох римських поетів елегіків – Тібулла, Проперція та Овідія.

В елегіях Тібулла помітні сліди впливу грецьких та олександрійських поетів. Тим не менш, він все ж таки дуже від них відрізняється. В його творах відсутній вчено-міфологічний реквізит. Звичайно ж, як це властиво багатьом поетам, у нього багато традиційних мотивів, таких як опис "золотої доби", страждання перед закри-

тими дверима коханої, зображення Купідона, озброєного луком, любов до сільського життя, прагнення до мирного життя. Але ця традиційність поетів знайома і зрозуміла для кожної освіченої людини.

Серед інших римських ліриків Тібулл відрізняється більшою простотою викладу, відсутністю показної вченості й почасти сентиментально-журливим тоном своєї лірики, яку так високо поставив в елегії, написаній на смерть поета, його сучасник Овідій. В своїх творах Тібулл звертається до коханої дуже просто, уникає міфологічних образів, великих зворотів.

Мова та стиль Тібулла вирізняються скромністю та елегантністю. Овідій сприймає Тібулла як зразок для наслідування. Серед усіх римських елегіків у Тібулла найбільш чистий, благородний та стриманий стиль. Тібулл відмовляється від міфологічної вченості та традиційних фраз.

Альбій Тібулл ідеалізує старі, більш здорові в моральному відношенні часи та виступає проти сучасності. В елегії все більше підсилюється дидактичний елемент. З однієї сторони всі ці теми представляють загальний інтерес, а з іншої сторони вірші мають більш дієву силу і за допомогою своїх творів він вчить інших, як треба себе вести в аналогічних ситуаціях.

Новим антиподом м'якому, дещо меланхолійному *Тібуллу* був темпераментний *Секст Проперцій*, який став одним з найвидатніших представників римської еротичної елегії, яка на той час була вираженням опозиції проти національно-консервативної ідеології того режиму. Його більше можна віднести до поетів, які писали вчені елегії, отже, він, якщо можна так сказати, є наступником Корнелія Галла.

Кохання до одної жінки є обов'язковою умовою для елегійного поета. Не дивлячись на те, що Секст Проперцій поет любовної лірики, він пише також і на інші теми. Так, він як і Тібулл засуджує жадобу до грошей, жіночу корисливість, звеличує давні часи, коли панувала щира та невідкупна любов.

За прикладом елліністичних майстрів, Проперцій протиставляє свою елегійну творчість піднесеному стилю епоса [Тронский, 2004]. Проперцій поєднував сентиментальну еротичність з вченою міфологією. В книгах своїх елегій автор то поглиблює аналіз пристрасті, робить композицію творів складнішою, то в якості основи обирає вчену елегію, то знов повертається до жіночої психології, чим і досягає більшої реалістичності.

Характерно, що для своєї лірики Проперцій ще вважає за потрібне створювати специфічні ситуації. Напружена і патетична елегія Проперція за своєю величиною *значно коротша, ніж у Тібулла*, не дивлячись на перенасиченість міфологічними прикладами та порівняннями. Проперцій уникає відступів і ближче притримується вихідної ситуації. Для зображення гострого та глибокого переживання він створює важкий, збуджений стиль, яскраво темпераментний, багатий сміливими образами і словосполученнями, різкими, неочікуваними переходами.

Стосовно іншої тематики елегій, то перша книга вміщує в себе і прямий політичний випад – гіркі спогади про так звану "перизунську" війну, де загинув один із родичів Проперція, який змагався проти Августа.

Літературні кліше, які Проперцій віднаходить в традиції, він видозмінює доволі дотепно – перебільшує ідею любовного рабства, яку він знайшов у Галла, засновника римської любовної елегії. Чи це та жінка, яка косметикою та іншими прикрасами тільки послаблює свою природну красу, чи їй не до вподоби подібні речі і вони буде використовувати для цього ті мистецтва, які їй подарували Феб, Музи, Венера та Мінерва.

Проперцій в більшій мірі, ніж інші римські елегіки, має відбиток елліністичного ідеалу *poeta doctus*. В порівнянні з Тібуллом у Проперція кидається в очі його пристрасть до міфологічних прикладів. В Овідія також є міфологічні образи та сюжети, але вони інтерпретуються дещо на інший манер. Поет також підкреслює протилежність до епосу в своїх творах.

Мова Проперція така ж суперечлива, як і хід його думок і структура його віршів. Навіть словник почуттєвих слів відрізняється від тібуллового. Найяскравішою рисою мовного стилю Проперція є його прагнення до вжитку повсякденних слів для зображення високих почуттів. Для Проперція також характерні натуралістичні описи в серйозному контексті, чого в принципі не варто очікувати від "епохи Августа". Стиль Проперція видається більш насиченим, ніж у Тібуллу, але менш ніжним та гнучким. В той час як Тібулл прагне до витонченості, Проперцій робить акцент на конкретиці. Всередині елегії Проперцій часто відмовляється прояснити поєднання думок сполучниками, при цьому поєднуючі слова він схильний ставити на початку вірша, що є ознакою витонченої літературної техніки.

Публій Овідій Назон в дуже молоді роки почув в собі поетичний дух, що змусило його в ранній юності ввійти в круг тодішніх відомих поетів Риму. Овідій вів в Римі легковажний спосіб життя, а володіючи блискучим талантом поета, він часто вводив в свою поезію легковажні образи і мотиви.

За елегійною традицією збірник має свою героїню, але лише деякі елегії звернені безпосередньо до неї. Елегії Овідія значною мірою є переспівами з Катулла, Тібуллу, Проперція, грецьких епіграматистів: ми знову зустрічаємось з серенадою, настановами звідниці, з корисливими красунями та суперником – воїном, але Овідій відрізняється зовсім іншим ставленням до дійсності та літературного матеріалу, іншими стилістичними прийомами, ніж його римські попередники.

Значною відмінністю стилю Овідія від його попередників є перенесення принципів декламаційного стилю в поезію. Це в першу чергу виявляється в нескінчених варіаціях однієї теми.

Овідій часто бере окремих мотив, вибраний кимось з більш ранніх поетів, а потім розширює його за допомогою декламаційної обробки до розмірів великого вірша. Безнадійне "кохаю і ненавиджу" Катулла отримує жартівливо-грайливий розвиток, а "смерть горобця" того ж Катулла виростає до розмірів великої елегії про смерть папуги Корінни, яка побудована за всіма правилами риторики та пародуючої пафос надгробних промов.

Для збірки елегій характерні такі особливості: винахідливість у варіюванні, дотепність, тонкощі в зображенні окремих психологічних спостережень, живі побутові замальовки, виключна рівність.

Заслання Овідія змусило змінити його поетичну тематику. Він пише збірку елегій. Зміст його поезії стає журливим і сповнений молитов про повернення до Риму. Всі ці елегії Овідія різко відрізняються від його попередніх творів глибоким душевним болем, почуттям безвихідного становища і катастрофи. Інші ж елегії варіюють тематику між скаргами на клімат Скіфії, невірність друзів, похвала вірній дружині та тим, хто залишився другом автору та уславленням поезії, як єдиної радості в житті, яка допомагає йому вижити. Останні три книги присвячені тяжким роздумам про власне життя в вигнанні, проханням про помилування, звернення до друзів і дружини за допомогою.

Правління імператорів після епохи Августа поступово вело імперію до занепаду. Тіберій, Калігула, Клавдій, Нерон були імператорами, правління яких проходило в обстановці постійних держаних інтриг та заколотів чи то проти сенату, чи то навпаки. Епоха Тіберія, на перший погляд, наче веде до занепаду, але твори Вергілія та Тіта Лівія залишаються поза конкуренцією. Політичні зміни зміщують і тематичний інтерес літератури. Оскільки політичні теми стають небезпечними, а критика, яку неможливо висловити напяму, знаходить вираження у вигляді байок, які стають повноправним поетичним жанром. В поезії відповідно теж все частіше з'являються похвали на честь правителів – це спостерігається в еклогах та описовій ліриці [Альбрехт фон, т. 2, 2005.].

В епоху середньої та пізньої імперії політична та читацька потреба в розважальній літературі приводить до того, що історіографічні праці латинською мовою витісняються біографіями правителів (*Марій Максим, Аврелій Віктор*). Християнська біографія розвивається з діянь мучеників і досягає певних висот.

Поезія ж в період середньої імперії затримується на тому ж етапі, що і в епоху ранньої імперії і продовжує свій розвиток лише епоху пізньої імперії. Елегійний розмір втрачає безпосередній зв'язок з жанром і стає лише загальною оболонкою і прикладом для християнської поезії. Першим прикладом цієї зміни нам служить вірш *Лактація – "De Phoenice"*. В одному із своїх елегійних віршів *"De reditu suo"* *Рутилій Намаціан* вводить похвали Риму [Соболевский, 1959].

Рутилій Намаціан виходець з гальсько-римської знаті, в 414 році стає префектом Риму, а в 417 році він їде з міста в Галлію. Твір написаний елегійним дистихом створений після прибуття в Галлію.

Відомо, що початок першої книги зник, тому навіть саму назву було взято з заголовку 1,1. У викладі причин подорожі автор пише похвалу римлянам, про прощання з містом пише гімн-молитва з проханням про щасливу подорож, потім описує розлука з друзями, подорож від *Portus Romae* до *Portus Pisanus*, описує найвідоміші місця та гостювання у друзів. Після вступу, розповідей про географічне положення та вигляд Італії, діяльності Стиліхона дуга книга обривається на місці, коли автор приїздить до Луни.

Для написання твору Намаціан, як освічена людина, використовував творчість своїх попередників – Вергілія та Овідія, особливо схожі за жанром тексти типу *Iter Brundisium* Горация (sat. 1, 5) та *Tristia* (1,10) Овідія, *Propempticon* (silv. 3, 2) Стація та *Мозеллу* Авзонія, причому його написання вирізняється надзвичайною витонченістю.

Мова і стиль автора вирізняється чистотою. До архаїчних та простонародних елементів можна віднести використання пасивного дієприкметника минулого часу в активному значенні. Будова вірша вишукана, але багатоскладові слова в кінці вірша трапляються часто. Незважаючи на традиційну тематику твору про подорожі, виділяються також і моменти, де автор не дружелюбно ставиться до монахів та іудеїв.

Про злиття жанрів також свідчить і те, що від поеми варто було б очікувати гекзаметр, а натомість ми бачимо елегійний дистих – зв'язок між жанром та метром слабшає. Отже, елегійний жанр не зупинявся в розвитку, незважаючи навіть на те, що по суті став тепер загальною оболонкою, прототипом, за яким писали свої поетичні твори автори ["Поздняя латинская поэзия", 1982; Бурцев, 1978].

Флавій Авіан – представник римського дидактично – моралізаторського жанру поезії – байки, літературна спадщина якого складає 42 байки, написані елегійним дистихом. Цей жанр у римську літературу ввів Федр, опрацювавши віршем сюжети, запозичені в Езопа. Максиміан свою любовну елегію представляє доволі таки скромно. Авіан латинізує байки *Бабрія* не зовсім підходящим елегійним розміром. Пізніше цей розмір будуть запозичувати, навіть, для комедії.

Авіан – спадкоємець і наслідувач грецького байкаря Валерія Бабрія, основоположника грецької літературної байки, прихильника аристократичного, естетичного напрямку в поезії [Гаспаров, 1971]. Історики римської літератури, ґрунтуючись на словах присвяті-звертанні "я спробував пояснити елегійним дистихом те, що було викладено грубою латиною", робили висновок, що Авіан користувався не безпосередньо байками Бабрія, а римською збіркою байок у прозі, що належала перу римського ритора III ст. н.е. Юлія Тіціана. При написанні твору Авіан турбується про досконалість та витонченість форми, про правильне написання, але його мова вся пронизана пізньолатинськими елементами.

Загалом Авіан не проявляє інтересу до соціально-політичних та релігійних проблем, зокрема в його байках не відображені криза та процес занепаду римської релігії, який розпочався з поширенням християнства на території Римської імперії. Його цікавить передусім художнє опрацювання запозичених сюжетів, а їх ідейне спрямування справа не першої ваги.

В поезиці Авіана, в його лексиконі помітний певний вплив Вергілія і запозичення з його творчості – переважно з "Георгік" та "Енеїди". Ці запозичення безумовно вплинули на поетичний стиль байок, якому властиві витіюватість, пишномовність, вигадливість, що більше характеризує елегію.

Варто відзначити, що у Авіана самовідчуття освіченого письменника і він турбується про витонченість форми (адже це елегійний дистих), однак його мова насичена пізньолатинськими елементами. Варто відзначити, що кожні два рядки цих байок завершені за змістом, то розвиток сюжету губиться у великій кількості різних тез.

Серед тем, що розглядає Авіан в своїх байках, є тема дружби. Вона прослідковується так само яскраво в іншого поета, але епохи Августа – Овідія, який розчаровується в друзях і пише до них звертання. Авіан же у формі байки дає нам настанови щодо вибору друзів та того, якими вони мають бути.

Написання байок таким розміром є ознакою розмитості меж жанру елегії, вказує на вплив інших літературних жанрів та історичних умов, які сприяли такій зміні. Зв'язок між жанром та метричною схемою слабнуть і твори є яскравим свідченням цього.

Твір *Рутилія Намаціана*, письменника V століття, про його подорож (*itinerarium*) має назву "*De reditu suo*". Назва не є автентичною і взята з першої книги, адже її початок загублений. В описі власної подорожі Намаціан крім власних спостережень використовує путівники. Досвідчений оратор, освічена людина, що розуміє основи поезії, він використовує твори своїх попередників – "*Tristia*" *Овідія*, "*Iter Brundisinum*" *Горація*, "*Popempton*" *Стація*, "*Mosella*" *Авзонія*.

Латинське Середньовіччя в цілому позначає складову Риму. Його державницьку ідею, його церкву, його культуру, що викарбувалась на всьому середньовіччі, тобто набагато всеохопніший феномен, ніж вживання латинської мови та літератури. За багато сотень років Рим засвоїв своє державницьке існування як світову місію [Курціус, 2007].

В VI столітті народна мова змінилась настільки, що романісти різко відокремлюють латинську мову цього часу від "класичної латини" Зараз не виникає сумнівів, щодо того, що ритмічна поезія народної латини лягла в основу літературної французької, італійської, іспанської мови та сприяла утворенню німецької.

Серед поетів VI століття на думку багатьох вчених найбільшої уваги заслуговує постать *Венанція Гонорія Клементія Фортуната* [Голенищев – Кутузов, 1972].

Більшу частину його поетичної спадщини складають вірші "на випадок" – епітафіям, епітафії, вдячні гімни, послання і т.д. Його поезія мала дуже сильний вплив на французьких, англійських та ірландських поетів наступних століть, особливо Каролінгської епохи.

Метричні форми Венанція Фортуната не відрізняються особливою різноманітністю. Улюблений його метричний розмір, яким він більш за все і користувався – дистихи. Латинська мова Фортуната відрізняється від класичної, в ній часто зустрічаються народні вирази та фрази, а також галльські діалектизми. Багато хто з дослідників історії літератури називає Венанція Фортуната останнім римським поетом. Фортунат був зразком придворного парадно-хвалебного віршування та агіографічного епосу [Курціус, 2007].

Після Боеція починається надзвичайно небезпечний період для літератури та культури в цілому [Ковалева, 1988]. Назвою цього періоду стали "Темні Віки" – це період між занепадом Західної Імперії та правлінням Карла Великого. Книги та рукописи, які не знайшли свого захисту в бібліотеках монастиря та єпископських бібліотеках були втрачені назавжди. Збереженню літератури сприяли кілька факторів. По-перше, творчість таких авторів як Плавт, Горацій, Персій, Цицерон, Макробій вивчали ще за їх життя, тому дослідження їх творчості було завжди актуальним. По-друге, створення скрипторіїв в монастирях для перепису творів допомагало зберігати роботи античних вчених та письменників. І врешті, найголовнішим фактором був прихід до влади Карла Великого.

Про Катутла стало відомо лише тому, що в епоху Середньовіччя один з веронських єпископів зацікавився творчістю цього поета, його земляка. Епоха придворного кохання була названа *aetas Ovidiana* через те, що найвідоміші елегіки античності Тібулл, Проперцій та Катутл в епоху середньовіччя майже пропали без вісти [Давиденко, 2006].

В середні віки елегіків не читали. Інтерес до них знову з'явився в епоху Відродження, а потім в XVIII столітті. Серед поетичних творів найбільше з'являється поем. При чому більшість авторів звертаються до політичних або історичних тем – "*Пісня про перемогу пізанців*", "*Діяння Фрідріха Барбароси*", "*Діяння Роберта Гвіскара*". В середині XII століття *клірик з Бергамо*, добре знайомий з античним епосом, написав доволі довгу поему в гекзаметрах про діяння Фрідріха Барбароси. Поема *Петра з Еболи "De Balneis Puteolanis" ("Про ПUTEОЛАНСЬКІ ВОДИ")* – була дуже популярним трактатом медичного спрямування. Ця поема складається з 36 епіграм по 12 гекзаметрів та пентаметрів, які чергуються.

Поема *Генріка з Семіелло "De Diversitate Fortunaе et Philosophiae Consolatione" ("Про мінливість вдачі та філософії")*, яка звилась під впливом елегійних творів *Овідія "Tristia"* передавала особисті переживання самого автора [Голенищев – Кутузов, 1963]. Не дивлячись на схильність *Pauper Henricus* до моралізаторства, елегія наповнена побутовими сценками, порівняннями, які були взяті з сільського життя, іронічні зауваження.

Варта уваги творчість поетів-вагантів, більша частина творів яких анонімні. Їх можна було вважати частиною фольклору і за законами фольклору вони піддавались вільній народній обробці. Твори втрачали ім'я автора, початковий текст настільки змінювався, що і сам його творець не завжди міг впізнати свій власний твір. Серед анонімних творів вагантів все ж є кілька авторів, які лишилися для нас відомими. Історія зберегла лише три імені поетів – вагантів XII століття, мабуть, тому що їх твори були тими видатними майстрами, класиками вагантів, на чію творчість орієнтувались і кого наслідували рядові поети.

Примас Гуго Орлеанський (початок XII ст.), Архіпоет Кельнський (1125–1165 рр.) та Вальтер Шатільйонський (XI–XII ст.) – ось три імені, які і стали взірцем поетичної літератури XII століття. Вальтер Шатільйонський – видатний поет при дворі англійського короля Генріха II Плантагенета. Він був одним з найбільш освічених латинських поетів XII століття. Його перу належить велика історична поема "Александріада", що була присвячена походам та діяльності Александра Великого.

Тематикою його віршів було сатиричне зображення тогочасної обстановки в культурі та науці. Він писав про падіння моральності в суспільстві (що прослідковується в творах поетів-елегіків "золотої доби", які скаржились, що їх одношлюбного кохання ніхто не розуміє і, що вони прагнуть повернутися до старих традицій, коли кохана належить тільки одному чоловіку і т.д.), створював ліричні пісні, які розповсюджувались серед народу і поступово втрачали авторство.

Дослідник творчості вагантів М.Л. Гаспаров дає образну порівняльну характеристику творчості цих трьох поетів: "*Примаса легше всего представит себе читаю-*

цим стихи в таверне, Архипишта – при дворе, а Вальтера – на проповеднической кафедре" [Гаспаров, 1975].

Відома збірка "Carmina Burana" написана в період з XI по XII століття. Розквіт латиномовної поезії вагантів припадає на XII-XIII століття.

Найяскравіші особливості, якими вирізняється поезія вагантів – це рими кінцевих складів, нова лексика, введення імен та більшої кількості образів. В змісті середньовічної поезії переважає такі теми, як концепція кохання, образ коханої, сповіді, грайлива та розважальна тематика, що є спадщиною поетів-елегіків золоті доби.

Отже, згадки про поетів-елегіків золоті доби знаходимо протягом всіх епох – звернення до Тібуллу у вірші Горація (epist.1, 4 "Ad Albium Tibullum"), поетичний некролог Овідія (Amores, 3, 9), у Веллея, **Квінтіліан** прославляє їх стиль, а Марціал (14, 193) зазначає, що за його часів дві книги Тібуллу були гарним святковим подарунком. **Сідоній Аполлінарій** цитує Тібуллу в своїх творах (carm. 9, 260; epist. 2, 10, 6). В Середні віки про елегіків згадували мало, але відомо, що латинський поет Гільдеберт де Лаварден (1133 р.) був знайомий з їх творами.

Якобо Санназаро (1530 р.) в своєму буколічному вірші Arcadia описує сільське життя та природу і звертається до Тібуллу. Відомо, що твори Тібуллу мали неабияке значення для творчості **П'єра де Ронсара** (1585 р.), Ремі Белло (1577 р.). **Ла Фар** (1712 р.) перекладає деякі елегії поета. **Жан де Ла Шанель** публікує роман про Тібуллу з багатьма цитуваннями з *Corpus Tibullianum* [Альбрехт фон, т.2, 2005].

Через правдивість і щирість почуттів, які поети-елегіки золоті доби описують в своїх елегіях, **Понс Дені Ешюар Ле Брен**, **Жан Франсуа де Лагарп**, **Еваріст-Дезіре де Форж де Парні**, **Антуан Де Бертен**, **Андре Шеньє** обирають саме їх серед інших римських елегіків і включають їх мотиви та окремі вірші у власні твори [Альбрехт фон, т.2, 2005].

Овідій ще при житті був одним з найбільш відомих та читаних авторів. Відчутним був його вплив на **Сенеку**, **Лукана**, **Стація**, **Ювенала**, **Апулея**. В епоху Середньовіччя Данте ставив постать Овідія на один щабель з Гомером, Горацієм, Вергілієм.

На думку М. фон Альбрехта, любовна поезія – хрещена мати рицарського кохання в Середні віки. **Гільдеберт де Лаварден** (1133 р.) та **Бальдеріх де Бургель** (1130 р.) пишуть свої твори, як послідовники Овідія. Ритмічна поезія вагантів, наприклад Архіпоета, орієнтується саме на поетів – елегіків, зокрема Овідія.

Наша работа посвящена исследованию поэтического жанра элегии, его развитию от античности до эпохи Средних веков, а именно до XIII века, анализу тематики и лингвостилистических средств. Кроме этого, в исследовании раскрывается путь развития римской элегии от античной эпохи до поэзии Средневековья.

Ключевые слова: элегия, "золотая эпоха", любовь, поэт-элегик, лирика, язык и стиль.

Our work is dedicated to the research of poetic genre of elegy, its development, from antiquity to the epoch of Middle ages, namely to XIII century and analysis of subjects and linguistic and stylistic facilities. Besides, in research the way of development of the Roman elegy opens up from an ancient epoch to the poetry of Middle Ages.

Key words: elegy, "golden epoch", love, elegy poet, lyrics, language and style.

Література:

1. *Тронский И.М.* История античной литературы / Иосиф Моисеевич Тронский. – М., URSS, 2004. – 464 с.
2. *Альбрехт фон, М.* История римской литературы: в 3т., т.2 / Михаэль фон Альбрехт. – М., ГЛК, 2005. – 708-1390 с.
3. *Соболевский С.И.* История римской литературы / Сергей Иванович Соболевский. – М., Изд-во АН СССР, 1959.
4. Поздняя латинская поэзия. – М., 1982.
5. *Бурцев А.А.* История западноевропейской литературы средних веков и эпохи Возрождения, ЯГУ, 1978.
6. *Гаспаров М.Л.* Античная литературная баня / Михаил Леонович Гаспаров. – М., Наука, 1971. – 280 с.
7. *Курціус Е.Р.* Європейська література і латинське Середньовіччя / Ернст Роберт Курціус. – Л., Літопис, 2007. – 748 с.
8. *Голенищев – Кутузов И.Н.* Средневековая латинская литература Италии / Илья Николаевич Голенищев – Кутузов. – М., Наука, 1972. – 308 с.
9. Ковалева Т.В., Лапин И.Л., Паньков Н.А. Литература средних веков и Возрождения. – М., Университетское, 1988. – 237 с.
10. *Давиденко Г.Й.* Історія західноєвропейської літератури раннього і зрілого Середньовіччя, Су-ми, 2006. – 504 с.
11. *Голенищев – Кутузов И.Н.* Итальянское Возрождение и славянские литературы / Илья Николаевич Голенищев–Кутузов. – М., Изд-во АН, 1963.
12. *Гаспаров М.Л.* Поэзия вагантов // Поэзия вагантов. – М., 1975. – С.421-514.